

2000. – С.15 - 24.
3. **Лазарев, Л.М.** Психологические аспекты применения права [Текст] / Л.М. Лазарев. - Казань: Мир науки, 1998. – 144 с.
  4. **Галимов, М.М.** Управление и законность [Текст] / М.М. Галимов // Вестник ТИСБИ. - Москва, 2002. - №3. – 204 с.
  5. **Бабаева, А.Д.** Правове знания и методика их преподавания [Текст] / А.Д. Бабаева // Наука и нове технологии. – Б.: ОАУКР, 2016. – С. 236 - 239.
  6. **Бабаева, А.Д.** Роль нравственно-правового воспитания в процессе формирования личности студентов колледжа [Текст] / А.Д. Бабаева, А.Э. Токторова // Вестник Саратовского гос. Университета. – Саратов: ФГБОУ ВО СГАП, 2019. - С. 45 - 49.
  7. **Акматова, У.Ж.** Современные подходы к проблеме воспитания толерантности в психолого-педагогических исследованиях [Текст] / У.Ж. Акматова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2020. – № 3. - С. 86 – 92.
  8. **Кадырова, М.С.** Профессионально педагогическая направленность личности преподавателя [Текст] / М.С. Кадырова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2014. - №3. – С. 111 – 113.
  9. **Калматова, Г.М.** Формирование ценностных ориентаций в образовательном пространстве вуза [Текст] / Г.М. Калматова // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУУ, 2015. - №1. – С.103-107.

Поступила в редакцию 8.06.2021г.

УДК: 314.7(575.25)

Бабаева А.Д.
доцент Кыргызско – Узбекского Межд. универ. им. Б. Сыдыкова, Кыргызская Республика
Токторова А.Э.
преп. Бишкекского гуманитарного университета им. К. Карасаева

ОРТО КЕСИПТИК ОКУУ ЖАЙЛАРЫНДАГЫ СТУДЕНТТЕРДИН УКУКТУК ТАРБИЯСЫНЫН АБАЛЫ

Бул макала студенттердин укуктук тарбиясынын негизги орчундуу маселелерине арналган. Изилдөөнүн предмети катары окуу – тарбия процессинде студенттердин укуктук тарбиялуулугун өнүктүрүүсү каралат. Ал эми методдору болуп укуктук таалим-тарбия маселеси боюнча маалыматтар сурамжылоо, анкеталар, суроолор жана башка диагностикалык материалдар түзүлгөн. Иликтөөнүн максаты бул орто кесиптик окуу жайлардын студенттеринин укуктук тарбиялуулугун өнүктүрүүнүн теориялык негиздерин аныктоосу эсептелинет. Көптөгөн окумуштуулардын эмгектерин иликтегенде, алардын заманбап билим берүүнүн укуктук формаларын өркүндөтүүнүн талаптарына багытталгандыгы аныкталган. Орто кесиптик окуу жайларында окуп жаткан студенттердин укуктук билим деңгээлине жүргүзүлгөн изилдөө – алардын 64 %ы окуу жайындагы укуктун окутулушу - укукту таанып билүүнүн негизги булагы деп эсептей тургандыгын авторлор белгилеген. Ошондой эле массалык маалымат каражаттардан билгендер 69 %, курсташтар менен болгон пикири алышуу жана тандаган кесип боюнча иштеп жаткан тараптар менен болгон карым-катыш дегендер 23 % сурамжылоонун натыйжасында көрсөтүлгөн. Студенттердин укуктук тарбиясын калыптандыруунун учурдагы абалы теориялык жактан талдоого алынып, укуктук жактан даярдоо багытында укуктук маданият, укуктук аң сезим жана билим берүүдөгү укуктук нормативдик документтерди даярдоодо методикалык, окуу усулдук колдонмолорду иштеп чыгуусу сунуш катары белгиленген.

Негизги сөздөр: студенттер; укуктук тарбия; укуктук билим; сурамжылоо; пикир алышуу; багыт; болочок адистер.

СОСТОЯНИЕ ПРАВОВОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ СРЕДНЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Данная статья посвящена наиболее важным вопросам правового воспитания студентов. Предметом исследования – правовое воспитание студентов в учебно-воспитательном процессе. Целью исследования является определение теоретических основ развития правового образования студентов средних профессиональных учебных заведений. Методы исследования полученных в виде сообщения, анкетирования, вопросов и другие диагностические материалы по правовому воспитанию. Изучение трудов многих ученых показало, что они ориентированы на необходимость совершенствования правовых форм современного образования. Авторы отмечают, что исследование уровня юридических знаний студентов средних профессиональных учебных заведений - 64% отметили знание о праве узнают в высшем учебном заведении. Так как именно институт является основным источником для получения информации о правовых знаниях. Опрос показал, что 69% респондентов заявили, что знают о праве в средствах массовой информации, а 23% отметили, что в общении с одногруппниками и взаимодействии с окружающими людьми. Теоретически проанализированы современное состояние становления правового воспитания студентов и даны в виде рекомендации разработать методические и учебные пособия по формированию правовой культуры, правосознания и нормативно-правового регулирования в сфере правовой подготовки.

***Ключевые слова:** студенты; правовое воспитание; правовое образование; опрос; обмен информацией; направление; будущие специалисты.*

STATE OF LEGAL EDUCATION OF STUDENTS OF SECONDARY PROFESSIONAL EDUCATIONAL INSTITUTION

This article is devoted to the most important issues of legal education of students. The subject of the research is the development of legal education of students in the educational process. And also the methods are research received in the form of messages, questionnaires, questions and other diagnostic materials on legal education. The whole research is to determine the theoretical foundations of the development of legal education for students of secondary vocational educational institutions. The study of the works of many scientists has shown that they are focused on the need to improve the legal forms of modern education. The authors note that the study of the level of legal knowledge of students of secondary vocational educational institutions - 64% noted that they learn about law in a higher educational institution. Since it is the institute that is the main source for obtaining information on legal knowledge. The survey also showed that 69% of respondents said they knew about the law in the media, and 23% said that in communication with classmates and interacting with people around them. Theoretically analyzed the current state of the formation of legal education of students and given in the form of a recommendation to develop methodological and teaching aids on the formation of legal culture, legal awareness and legal regulation in the field of legal training.

***Key words:** students; legal education; legal education; survey; information exchange; direction; future specialists.*

Укуктук билимди өздөштүрүү боюнча студенттердин өз алдынча иштери бул ишти координациялоо боюнча атайын программалардын түзүлүшүнө муктаж. Бул программаларга кирген окуу материалдары татаалдыгынын аздыгы, студенттер тарабынан аткарылышы үчүн жеткиликтүүлүгү менен айырмаланып турушу керек. Башка тарабынан алып караганда, адистик программаларда кабыл алынган укуктук билимди бышыктоо үчүн кошумча окуу материалдарынын кошулушу зарыл.

Мындай программалардын киргизилиши окуу курсунун методологиялык жана усулдук иштелмелерин талап кылат. Теориялык маселелер менен катар эле алар окуп үйрөнүүгө керек болгон студенттердин укуктук сабактардын ал же бул бөлүгүн окуп үйрөнүшүн жеңилдетип, багыт бере турган усулдук сунуштарды камтыйт.

Укуктук аң-сезим укуктук идеологияда жана билимде үстөмдүк кылган коомдук жана индивидуалдык аң-сезимдин өзгөчө түрү болуп саналат. Педагогикалык планда укуктук аң-сезим юридикалык акыйкаттын жана аны баалоодогу ар бир адамдын позициясынын таанылышы болуп саналат.

Укуктук аң-сезимде мыйзамдардын адилеттик идеясы чагылдырылат. Ошону менен катар эле нравалык аспект, бийик бааланган укукта - укуктун кандай болушу керек экендигине карата нравалык мамиле так көрүнөт. Алар болочок адистердин укуктук тарбиясынын негизги багыттарын аныктап турат [1, с.126].

Укукту сыйлай билгендиги көрсөткөн конкреттүү жүрүм-турумду, же тескерисинче, мыйзам бузууга негиз болгон жүрүм-турумду мыйзамдардын маңызына ылайык талкуулоого болот.

Укуктук таалим-тарбия маселеси боюнча жалпылаштыруу жана классификациялоо биз чогулткан маалыматтар сурамжылоо, анкеталар суроолор жана башка диагностикалык материалдардан түзүлдү. Алардын жардамында алынган жыйынтыктар орто кесиптик билим берүү мекемесинин студенттеринде укуктук тарбия жана укуктук ишеним деңгээлинин жетишсиз экендигин айкын көрсөтөт [2, с.150].

Ошентип, анкеталык сурамжылоого катышкан орто кесиптик окуу жайлардын 50% студентинен төмөнкүдөй маалыматтар алынды.

Аларда укук, мыйзам, конституция жөнүндөгү түшүнүктөрү жеткиликтүү эмес экендиги көрүндү.

Ошентип, анкеталык сурамжылоого катышкан колледждин 50% студентинен алынган маалыматтарды кезек-кезеги менен чагылдырабыз.

Тагыраак айтканда, алынган жооптордо укук, мыйзамдар, конституция жөнүндөгү түшүнүктөрү жогорку деңгээлде эмес экендиги төмөнкүдөй белгиленди:

-укуктук тартип маселеси боюнча - $3,72 \pm 0,13$;

-кылмыштуулук укугу маселеси боюнча - $3,48 \pm 0,13$;

-жарандык укук маселеси боюнча - $3,58 \pm 0,13$ (юридикалык минимумдун көлөмү боюнча педагогикалык баа беш баллдык шкала менен).

Мында укуктук билимге берилген орточо баа $3,59 \pm 0,06$ деңгээлиндеги көрсөткүчкө барабар болду. Суралган билимдин жетишсиздигине шарттуу белги коюлду.

- Анкеталык сурамжылоого катышкандардын 85%ы зарылдыгы жок “мыйзам түшүндүрмөсүнүн кеңири колдонулушун” белгилешкен;

- Алардын 76%ы өзүнүн укуктук таалим-тарбиясынын төмөнкү деңгээлде экендигин белгилеген.

Жогоруда көрсөтүлгөн төмөнкү баалардын жана өзүнө-өзү баа берүүнүн төмөндүгүн эске алуу менен студенттердин укуктук аң-сезиминин төмөн болушунун себептеринен – зарыл болгон укуктук билимдин, мыйзамдар жөнүндө жарыяланган маалыматтардын жетишсиз өздөштүрүлгөнүн көрүүгө болот.

Ар кайсы курстун студенттерине берилген сурамжылоого жүргүзүлгөн анализ болочок адистерди укуктук таалим-тарбиянын объектиси катары изилдегенге эле мүмкүнчүлүк бербестен, ишмердиктин субъектиси катары да караганга жол ачат. Жаштарда моралдык-педагогикалык жана адистик сапаттардын калыптанышы – инсандыктын негизин түзгөн тарбия, жоопкерчилик, милдетти сезе билүү, принципалдуулук, өзүнүн жүрүм турумуна баа берүү жөдөмү ж.б.у.с критерийлерден турган терең түшүнүктүн базасында гана ийгиликтүү жүрүшү мүмкүн [3, с.161].

Ошентип, “Мыйзамдын бузулушуна эч качан жол берилбеши керек деп санайсызбы?” – деген суроо боюнча сурамжылоого катышкан 1-2-курстун студенттери 65 (82%) , 3-курстан 35 адам (сурамжылоого катышкандардын 68%ы) оң көз карашын айтышкан.

Ошол эле учурда 1-2-курстун студенттеринин 46 %ы гана коомдук жайларда жүрүм-турум эрежелеринин бузулушу административдик мыйзам бузуу болуп эсептелишине макул экендигин билдиришкен. Колледждин бүтүрүүчүлөрүнүн арасында бул көрсөткүч 26%дан бир аз гана жогорку көрсөткүчкө жетип, белгиленген жобого карата студенттердин мамилеси негативдик өсүштө экендигин далилдеп турат.

Бирок “Ар кандай кырдаалда мыйзамдын бузулушуна айныксыз жаза берилиш керек деп эсептейсизби?” – деген суроого 1-2- курстун студенттеринин 67%ы “ооба” деген жообун берсе, бүтүрүүчүлөрдүн 72 %ы ушундай көз карашын билдиришкен. Мындай маанилүү укуктук жобонун маанисин жогорку курстун студенттери мыкты түшүнүшөт. Ошондой эле бул маселе боюнча алардын адистик көз караштары, укуктук аң-сезимдери калыптангандыгын көрүүгө болот.

Юридикалык сабактарды окутуу процессинде анын маанисин студенттердин терең түшүнүгүнө чейин жеткирип берүү алардын өздүк тарбиясы жана укуктук таалим-тарбиясы үчүн жалпы маданияттын маанисин түшүнө билүүгө жеткирет.

“Укуктук аң-сезимдин калыптанышы инсандын өзүн-өзү тарбиялашы менен байланышта деп эсептейсизби?” – деген сурамжылоого катышкандардын 79%ы оң пикирин билдиришкен. Бул дээрлик баардык курстагыларга мүнөздүү көрүнүш болду. Сурамжылоого катышкан студенттердин дээрлик 82%ы укуктук аң-сезим менен азыркы жаштардын жалпы маданиятынын өнүгүшүнүн байланышын көрө билишет.

Кесиптик билим берүүдөгү укуктук таалим-тарбия боюнча иш – анын уюштурулушуна карата бүтүндөй комплекстик мамилени талап кылат. Бул – нравалык таалим-тарбия процессиндеги укуктук аң-сезимдин калыптанышы, укуктук билим берүү деген сөз. Укуктук таалим-тарбиянын негизги максаты – студенттердин айтылган көз караштардын бышыктоо таянычын таба ала тургандай кылып, мыйзамга урмат-сый менен мамиле жасай билишин калыптандыруу болуп саналат.

Сурамжылоого катышкан жогоруда көрсөтүлгөн колледждин 1-2- курсунун жана бүтүрүүчү курсунун студенттеринин 78%га жакыны: “Укуктук таалим-тарбия, баарынан мурда, мыйзамга карата урмат-сый менен мамиле жасай билүүнүн калыптандырышын камсыз кылышы керек деп эсептейсизби?” – деген суроого оң көз караштагы мамилесин билдиришкен. Укуктук нормалардын мааниси боюнча билим жана түшүнүк өзүнөн-өзү бекем ишенимди жарата албайт. Бирок ал ишенимдин калыптанышына керектүү өбөлгө болуп саналат. Ой тутуму жана сезими калыптанган субъектинин психикалык абалын кескин өзгөртө алса гана таалим-тарбия эффективдүү болушу мүмкүн.

Болочок адистерди окутуу процессинде укуктук таалим-тарбиянын ийгилиги – белгилүү деңгээлде колледждин окутуучулар курамына студент таалим-тарбия объекти болуудан тышкары - педагогдун тарбиялык таасирине субъективдүү мамиледе болушун эске алышына да белгилүү деңгээлде көз каранды болот.

Кесиптик билим берүү системасында окуп жаткан студенттин укуктук билим деңгээлине жүргүзүлгөн изилдөө – алардын 64 %ы окуу жайындагы укуктун окутулушу - укукту таанып билүүнүн негизги булагы деп эсептей тургандыгын көрсөттү. Анын катарында массалык маалымат каражаттары дегендер (69 %), курсташтар менен болгон пикири алышуу жана тандаган кесип боюнча иштеп жаткан тараптар менен болгон карым-катыш дегендер (23 %).

2010-2011-жылдар аралыгында жүргүзүлгөн изилдөөгө салыштырмалуу 2020-жылдагы изилдөөнүн жыйынтыгы, бир тарабынан, кыйла натыйжалуу. Тагыраак айтканда, мындан он жыл мурун студенттердин 42%ы укуктун окутулушу - укукту таанып билүүнүн негизги булагы деп көрсөткөн; экинчиден, (9,8 % жооп) өзгөрүүсүз төмөнкү деңгээлде калган. Юридикалык адабияттар менен студенттердин өз алдынча таанышуу деңгээли мурдагы көрсөткүчтү өзгөртө алган эмес (сурамжылоого катышкан 30 студенттин үч-төртү гана аны укукту таанып билүүнүн булагы катары көрсөтөт).

Коомдун саясий системасы, мамлекеттик механизм, укук бузуунун составы, жеке укукту коргоо, айрым мыйзам бузуудан кийинки күтүлгөн натыйжалар (мисалы, каза болгону жарыяланган тарапка келиши, сатуу жана сатып алуу укугуна ээ боло албаган буюм-тайымдарды көчөдөн алынышы) ж.б.у.с маселелер боюнча студенттердин укуктук билим деңгээли мурдагыдай эле төмөнкү деңгээлде калууда.

Тандоонун субъективдүү критерийи материалды тандоодо төмөнкүдөй мобилдик мамиле үчүн маанилүү болгон окуу курсуна карата студенттердин билим деңгээлин эске алууга түрткү болот: түшүнүктүү, кызыктуу болгон маселелерге көңүл буруунун күчүтөтүүнү; ошондой эле материалдын татаалдыгын, кесиптик багытын ж.б.у.с. эске алып, аны жеткиликтүү жана кенен түшүндүрүүнү, жогорку курстарда кайталап, материалдын өздөштүрүлүшүнө шарт түзүүнү ж.б.[4, с.276].

Изилдөөнүн натыйжасы көрсөткөндөй, биринчи курстар укукту кызыгуу менен өздөштүрүшөт. Ал эми жогорку курстун студенттери болочоктогу кесибин, үй-бүлөлүк абалын, туугандарынын жана досторунун көйгөйлөрүн эске алып, дифференциалдык мамилеге ээ болуп, укукту өз алдынча таанып билишет. Ошондуктан, укукту таанып билүүгө кызыгуунун төмөндүгүн 18 жашка чейин (айрыкча, окуучулардан) жолуктурууга болот. Жаштардын укуктук билимге умтулуусу 20-24 жашынан (бул этапта алар бүтүрүүчү же жаш адис болуп калат) пайда болот. Укуктук материалдарды тандоонун субъективдүү факторуна жүргүзүлгөн анализ анын татаал структурага ээ болуп, төмөнкүдөй критерийлерди кучагына ала тургандыгын көрсөттү:

- студенттердин курак жашына жана колледждеги окуу курсуна көз каранды болгон “этаптык” критерий (бул жерде дидактикалык процесстер окуу курсу, курак жашы, студенттин инсан катары интеллектуалдык жана психикалык жактан өнүгүшү менен байланышкан көп баскычтуу процессти көрсөтөт; ошондуктан, студенттик күндөрдө психикалык-курак жаштык мүнөздүн өзгөрүшү – келечектеги кесипкөй адистердин укуктук сабаттуулугунун калыптанышынын ал же бул элементинин учурдагы зарылдыгын көрсөтүшү керек);
- психологиялык критерий. Ал студенттердин кесиптик кызыкчылыктары, болочок адистердин өзүнө, өзүнүн келечегине болгон кызыкчылыктары эске алынганда байкалат. Бул жерден таалим-тарбиянын терең жана сапаттуу объектиси катары кабыл алынган окуу материалдарынын тандалышы аныкталат. Белгиленген критерий материалдардын өздөштүрүлүшүндө социалдык тажырыйбанын иштелип чыгышына пассивдүү эмес мүмкүнчүлүктүн шартын, чыгармачылык менен кайра түзүүнүн активдүүлүгүнүн жагдайларын аныктоого түрткү болот [5, с.112].

Укуктук билим студенттердин тажырыйбасына негизделип, кесиптик турмушунда пайдаланылганда, алардын сезим түпкүрүнөн орун алып, терең өздөштүрүлгөндө гана ишенимдүү билим боло тургандыгы белгилүү. Буларды өз башынан өткөргөнүн эске албай туруп, болочок адистердин укуктук аң-сезимин тарбиялоону, укук чегиндеги жүрүм-турум мотивацияларынын негизинде камтылган ишенимди калыптандырууну жүзөгө ашыруу мүмкүн эмес.

Эмоция индивидди оң натыйжадагы аракетке же багытты ага карама-каршы буруу мүмүнчүлүгүнө ээ. Мында, таалим-тарбия процессинде, анын ичинде укуктук тарбияда студенттердин актуалдуу суроо талабына жооп бере турган оң натыйжадагы эмоция орун алышы зарыл. Изилдөөнүн автору укуктук сабактарды окутуу процессинде материалдардын өздөштүрүлүшүн жеңилдетип, академиялык ашыкча жүктөмдөн арылуу максатында, студенттер менен пикир алышууда зарыл болгон эмоционалдык толкунду берүү багытында юмор жана афоризмдерди пайдалат [6, с. 106].

Болочок адистердин таанып билүү багытындагы активдүүлүгү диалогдордун жана дискуссиялардын жүрүшүндө өнүгөт. Көз караштын плюралиزم, ачык-айкындыктын

көчөн кулач жайышы – шык-жөндөм маанисинин айкындалышын, дискуссиялардын маданиятын жаңы бийиктикке алып чыкты. Өз алдынча иштердин жүрүшүндө алдын ала пландалган маселелер боюнча да, күтүүсүз жерден келип чыккан суроолор боюнча да өзгөчө көңүл дискуссияларда бурулду.

Учурдагы текшерүүнүн натыйжасы жана предметти окуп үйрөнүүгө басым коюлушу боюнча бийик деңгээлин көрсөткөн колледждин студенттеринин пландуу сабак учурунда, максатка ылайык, педагог менен биргеликте түзүлгөн индивидуалдык график боюнча иштөө укугу берилет. Мунун өзү студенттин таанып билүүсүнүн активдешешине жана болочок кесибинин престиждүү болушуна жол ачат. Окуу процессинде тажрыйбалуу педагогдор болочок адистердин социалдык маанисине байланыштырып, белгилүү деңгээлде кубанычтуу көтөрүнкү эмоцияга чакырык таштаган шартты жарата алышат.

Ошентип, колледждин окуу-тарбиялык процессиндеги эффективдүүлүгүнүн көзгө көрүнөөрлүк деңгээлде жогорулашы – болочок адистердин таанып билүү активдүүлүгүн өстүрүү багытына студенттердин туруктуу активдүүлүгүн жаратуу боюнча педагогдор менен студенттердин биргелешкен ишмердиги учурунда жетишет.

Колледждин ар бир студентинин белгилүү деңгээлде өз дүйнөсү, рухий, интеллектуалдык суроо талабы болору талашсыз. Андай болгондон кийин укуктук маалыматтар тез жана жеңил кабыл алынгандыгын, өздөштүрүүсүнүн жакшыргандыгын байкоого болот [7, с. 90]. Ошондон улам төмөнкүдөй мыйзам ченемдүү көрүнүш келип чыгат: студенттин билим деңгээли канчалык бийик болсо, анын кесиптик ишмердигине даяр болушуна жардам бере турган, инсандын нравасына жана укугуна байланышкан мотивациялык курулушуна ошончолук жеңил жана табигый түрдө кире алат.

Жыйынтыктар:

1. Изилдөөгө алынган маселе боюнча илимий педагогикалык адабияттарды иликтегенде, окумуштуулардын изилдөөлөрү заманбап билим берүүнүн укуктук формаларын өркүндөтүүнүн талаптарына багытталгандыгы аныкталды;

2. Кесиптик билим берүү системасында окуп жаткан студенттин укуктук билим деңгээлине жүргүзүлгөн изилдөө – алардын 64 %ы окуу жайындагы укуктун окутулушу - укукту таанып билүүнүн негизги булагы деп эсептей тургандыгын көрсөттү. Ал эми массалык маалымат каражаттардан билгендер 69 %, курсташтар менен болгон пикири алышуу жана тандаган кесип боюнча иштеп жаткан тараптар менен болгон карым-катыш дегендер 23 % көрсөтүлдү;

3. Иликтөөлөрдүн негизинде студенттердин укуктук тарбиясын калыптандыруунун учурдагы абалы теориялык жактан талдоого алынды;

4. Студенттердин укуктук жактан даярдоо багытында укуктук маданият, укуктук аң сезим жана билим берүүдөгү укуктук нормативдик документтерди даярдоодо методикалык, окуу усулдук колдонмолорду иштеп чыгуусу сунуш катары белгиленди.

Колдонулган адабияттар:

1. **Бабаева, А.Д.** ЖОЖдун студенттеринин нравалык-укуктук маданиятын калыптандыруу [Текст] / А.Д. Бабаева, А.Э. Токторова // Известия вузов Кыргызстана. – Б.: ОАУКР, 2018. – С. 125-127.
2. **Маврина, И.А.** Социальность современного образования [Текст] / И.А. Маврина. - Омск: ОмГПУ, 2000. – 182 с.
3. **Бабаева, А.Д.** Орто кесиптик окуу жайлардын студенттерин инсандык жактан калыптандыруу процессинде нравалык укуктук тарбия берүүнүн ролу [Текст] / А.Д. Бабаева, А.Э. Токторова // Наука и новые технологии и инновации Кыргызстана. – Б.: ОАУКР, 2018. - С. 158-161.
4. **Бабаева, А.Д.** Педагогические основы нравственного воспитания студентов вуза [Текст] / А.Д. Бабаева // Наука и новые технологии. – Б.: ОАУКР, 2016.- С. 275-278.

5. **Кадырова, М.С.** Профессионально педагогическая направленность личности преподавателя [Текст] / М.С. Кадырова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2014. - №3. – С.111 – 113.
6. **Калматова, Г.М.** Формирование ценностных ориентаций в образовательном пространстве вуза [Текст] / Г.М. Калматова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2015. - №1. – С.103 – 107.
10. **Акматова, У.Ж.** Современные подходы к проблеме воспитания толерантности в психолого-педагогических исследованиях [Текст] / У.Ж. Акматова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2020. – № 3. - С. 86 – 92.

Поступила в редакцию 9.06.2021г.

УДК 372.857

Камалова Р.О.

препод. Кыргызско-Узбекского Междун. универ. им. Б.Сыдыкова, Кыргызская Республика

КОЛЛЕДЖДЕРДЕ ОКУТУУНУН ИНТЕРАКТИВДҮҮ УСУЛДАРЫН КОЛДОНУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Изилдөөнүн предмети катары колледждердин студенттерине микробиология сабагын окутууда интерактивдүү усулдарды колдонуу жараяны каралды. Изилдөөнүн максаты болуп колледждердеги окуу жараянын интерактивдүү усулдарды колдонуу менен жакшыртуу жана окуу жараянын сапатын жогорулатуу болуп эсептелет. Изилдөөлөр медициналык колледжде эксперименттик сабактарды өтүү менен жана студенттердин активдүүлүгүн байкоо усулу менен жүргүзүлдү. Изилдөөнүн жыйынтыгында студенттердин өз алдынча таанып-билүү ишмердиги, чыгармачылык менен изденүүлөрү, сабактагы активдүүлүктөрү, ар түрдүү идеяларды иштеп чыгуулары, жеке пикирин айтуу мүмкүнчүлүктөрү жогорулады. Медициналык колледжде окуу процессин жакшыртуу максатында студенттердин билим сапатын жогорулатуу үчүн окутуунун интерактивдүү усулдарын колдонуп окутуу сунушталат.

Негизги сөздөр: интерактив; фасилитатор; презентация; автордук позиция; мотивация; процессуал; стимул; плюрализм; ассистент; автократ; демократ.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РАЗНЫХ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В КОЛЛЕДЖАХ И ИХ ОСОБЕННОСТИ

Предметом исследования является использование интерактивных методов на уроке микробиологии. Цель исследования улучшение качества учебного процесса в колледжах при помощи интерактивных методов. Исследование проводилось путем наблюдения за активностью студентов, а также проведение экспериментальных занятий. В результате исследования заметили значительное самостоятельность, познавательность, творчество студентов на занятиях микробиологии. Рекомендуется проводить занятия с использованием интерактивных методов для повышения качества учебного процесса в колледжах.

Ключевые слова: интерактивность; фасилитатор; презентация; авторская позиция; мотивация; процессуал; стимул; плюрализм; помощник; автократ; демократ.

THE USE OF DIFFERENT INTERACTIVE TEACHING METHODS IN COLLEGES AND THEIR FEATURES

The subject of the study is the use of interactive methods in the lesson of microbiology. The aim of the study is to improve the quality of the educational process in colleges using interactive methods. The study was conducted by observing the activity of students, as well as conducting experimental classes. As a result of the study, we noticed a significant independence, cognitive ability, and creativity of students in